

פיתאום, כמו ענף שחור בשמי-הסתיו, התעוררה הבעיה מחדש.

הבעיה בה"א הידועה, זו שעתידיה לחרוץ את גורלו הפיסי של המרחב לחיים אי-למחות ראיו-אקטיבי, בעיית ייצורה או אי-ייצורה של פיצצת-אטום בישראל.

טען ראש-הממשלה עצמו, לוי אשכול, בתשובה להערת חבר קיבוץ-דגניה, שב נשא נאום: "ישראל יודעת כיצד ליצר את הפצצה האטומית!"

הוסיף מייד אחריי הפרופסור ארנסט דויד ברגמן, מי שהיה יו"ר הוועדה ל-אנרגיה גרעינית ומיצג עדיין את סקטור המדענים

"נעתי היא ישראל לא צריכה לחתום על האמנה לאי-הפצת ה-נשק הגרעיני!"

"כמו נשק אחר." ארבעה נימוקים עיקריים היו לפרופסור ברגמן להסכרת עמדתו מעוררת-הדאגה:

● כל התפתחות בתחום האנרגיה ה-אטומית יוצרת קולוניאליזם חדש... אס מדינה מפעילה בימיו כור אטומי המבוטס על אוראניום מועשר, יש לה רק ספק אחד בגוש המערבי: ארצות-הברית... (וארה"ב) יכולה להגיד מחר למדינה מסיימת שהיא תפסיק את אספקת-הדלק לכור שלה.

דבר זה יוצר מצב, שבו מדינה המעוניינת באורניום מועשר לא לצורכי פיתוח גרעי-ני תעשייתי, יכולה לנוסף באיום שהיא תייצר פצצת אטום — כדי להביא את ה-אמריקאים לעיסקה: המדינה הקטנה לא תי-צר פצצה, והאמריקאים יספקו חומר-גלם גרעיני — בתוספת נשק קונבנציונלי.

● אנחנו צריכים פעם לחזול מאורח-החשיבה שלפיו נשק גרעיני הוא דבר אחד וכל נשק אחר הוא דבר אחר.

במילים אחרות: ברגמן סבור כי פצצת-אטום מותרת לייצור, מבחינה מוסרית, טאקטי-צבאית או מדינית-איסטרטגית.

● האמנה למניעת ייצור נשק גרעיני מהחלה, לדעת הפרופסור "אפליה לרעה של מדינות שעוד אין להן נשק גרעיני, בהשוואה לארצות-הברית, ברית-המועצות או צרפת — ה-חברות במועדון הגרעיני.

משום כך, סבור פרופסור ברגמן, לא רצו לחתום ארצות כמו גרמניה, הודו, יפן ואיטליה על ההסכם.

● הפלישה לציטוט-לובקיה אף-על-פי שמבחינה היגיונית אין לה כל קשר עם האמנה, עוררה אפילו באמריקה היסטוס-לגבי החתימה על האמנה.

שמע: יש הסבורים — וברגמן אינו מסתייג מהם — שמוטב להשתמש בנשק אטומי מאשר להיכנע. זהו העיקרון ה-אמריקאי-קיצוני הישן של "מוטב למות מאשר לחיות תחת מישטר אדום".

פצצת-אטום בידי חוסיין. וזהו, כמובן, אורח-המחשבה המסוכן ביותר ה-יכול לתקוף עם. בארץ, הוא תוצר ישיר של מצב-הילחומה שלא פסק מאז מחזיקה ישראל בשטחים, בעיקבות מלחמת-ששת-הימים.

זהו גם שלב חדש בתהליך האסקאלציה האידאולוגית, שהתחילה כשמנהיגי-ישראל השלו עצמם: "עכשיו, לאחר הסיבוב ה-שלישי, ירתעו הערבים מפעולות-איבה נוספות".

כיוון שהתבלנים לא נרתעו — כפי שלא נרתעו הערבים לאחר מלחמת-השחרור או לאחר מיבצע-טואן — השתררה עתה דיעה, "אם

אי-אפשר להרתיע ערבים על-ידי פעולות תגמול ועל-ידי כיבוש ממש — אולי אפשר יהיה להרתיעם

אפילו בדיקה שיטחית של טענות אלו מוכיחה כמה הן מסוכנות — ומסלפות את המציאות.

כי ברגמן בורח תחזיק ישראל בפצצה גרעינית, ביצור עצמי, תהיה פצצה דומה

• בראיון יום ו' עם רפאל בשן, בצהרון מעריב.

נמאסתם עלי!"

הסיח משה דיין בפני אשכול — התכסר — וחזר בו

משה דיין נמאס.

נימאסו לו המלחמות הפנימיות עם חב-ריו לממשלה, המצרים את צעדיו וגזולות את סמכויותיו. נימאסו לו המאבקים המפלגתיים בתוך מע"י, שם נחתכים כיום הדברים רק לפי שיקול אחד: האם יקדם הדבר את דיין לשלטון — או ירחיק אותו ממנו?

באחד הימים פקעה סבלנותו של שר-הבי-טחון, לרגע הוא שכח שהתככים, הקנוניות והלחצים מהווים את לב-ליבו של המישחק הפוליטי שהוא נוטל בו חלק פעיל. קם דיין וזרק בפני ראש-הממשלה לוי אשכול: "אתה יודע מה? נימאסתם עלי! אני מתפטר!"

לא היתה זו, אומנם, התפטרות רשמית בהתאם לנוהל, המחייב את שרי-הממשלה, קשה גם להניח שהיא באה כתוצאה מ-שיקול-דעת והערכת-מצב. התפטרותו של דיין היתה יותר פליטת-פה ספונטאנית, בעת שיחה אותה קיים עם אשכול ערב-החגים. אולם היא הספיקה כדי להחריד את אשכול. התפטרות דיין מממשלתו ברגע זה היא הדבר האחרון שאשכול מעוניין בו. אין ספק שהתפטרות כזו תגרום למשבר מ-שלתי ולפילוג נוסף בתוך מפלגת העבודה. לא אשכול ולא חברי-הנהגה הוותיקים של מע"י מעוניינים להגיע למצב, בו תתייצב לעומתם, בבחירות הבאות, רשימה שברא-שה יעמוד משה דיין.

לפיכך התרכך אשכול באותה פגישה — שנערכה ביוזמתו של אשכול, מחוץ למי-גרת הפגישות השגרתיות שלו עם משה דיין בענייני-ביטחון. בהומינו את דיין, קיווה אשכול לשכנעו כי יתן את הסכמתו למערך המוצע בין מע"י לבין מפ"ם. הוא לא הת-כוון כלל להביא להתפטרותו של דיין. "מ-צידי", אמר אשכול לדיין, "אתה יכול ל-המשיך להיות שר-הביטחון עד הבחירות וגם בממשלה הבאה".

משה דיין חזר בו מהתפטרותו הספונ-טאנית. עצם התקריט בינו לבין אשכול נשמרת בסוד כמנס — כיוון שלא הוא ולא אשכול מעוניינים בפירסומה.

השיחה

לא התקיימה!

כאשר הודרכו השבוע בידעות אחרונות חלק מפרטי הפגישה — אך לא כלל אף רמז על התפטרותו של דיין — מיהרה לישכת ראש-הממשלה לפרסם הכ-חשה חסרת-תקדים. ההכחשה, שהתייחסה ל-הבטחת אשכול לשמור את מקום שר-הבי-טחון לדיין בממשלה הבאה, נוסחה בצורה חריפה: "שיחה כזאת לא התקיימה כלל, ו-נושא זה לא הועלה — לא על-ידי ראש-הממשלה ולא על-ידי שר-הביטחון — ב-פגישות שנערכו ביניהם באחרונה. אין זו הפעם הראשונה, וכנראה לא האחרונה, ש-מתפרסמים דברים שאין להם אחיזה במצי-אות".

אלא שבינתיים לא נשארו פרטי-השיחה נחלתם הבילעדית של אשכול ודיין. הם הת-גלגלו הלאה, גזמו לכך שאפשרות הפס-רותו של דיין נשקלה בפורום רחב יותר — פגישה של ראשי מפ"ם לשעבר.

היה זה ביום השבת, לפני שבועיים. ה-חכים של מפ"ם — בתוספת מספר אישים אחרים, כמו למשל אהוד אבריאלי, יוסף נחמיאס ואלקנה גלי — התכנסו בביתו של שמעון פרס ברחוב ארלוזורוב שבת-לא-ביב. הנושא שעמד לדין: אפשרויות-הפעולה של אנשי מפ"ם לשיעור, נוכח המערך הצפוי עם מפ"ם.

לאחר שנחלו כישלון חרוץ במרכז-מע"י, בקרב על ועידה ניהולית, נשאר המערך עם מפ"ם הבאריקה האחרונה של אנשי-מפ"ם. אם יפסידו קרב זה, תאבדו בעיניהם התקווה האחרונה שהובילה אותם לאיחוד עם מפא"י ואחדות-העבודה, לפני כשנה, או קיוו כי יצליחו להשתלט על המפלגה — מבפנים. אמר אז דיין: "אני מעדיף לקצר את הדרך כדי להשיג את המטרה ואת התמורה. במ-קום להיאבק על חצי מיליון קולות בבחי-רות, קל אולי יותר להיאבק על רוב — בין חמש-מאות חברי המרכז..."

עתה הסתבר כי המאבק על קולות מרכז-מע"י קשה הרבה יותר. אין כל ספק כי כאשר יתכנס המרכז, ב-24 בחודש זה, כדי להחליט על המערך עם מפ"ם, תחקלל-הח-לטה חיונית. בעיני אנשי מפ"ם לשיעור זהו קץ כל תקוותיהם.

רפ"י רוצה

מפ"מניקים

התנגדותם של אנשי מפ"ם למערך עם מפ"ם אינה נובעת מסיבות אידיאולו-גיות וגם לא מתוך אירצונם לשבת עם אנשי מפ"ם תחת קורת-גג מפלגתית אחת. חשבונו הוא פשוט: מערך עם מפ"ם יביא לצירוף אנשי מפ"ם למרכז. הצמרת המפלג-תית תכלול גם את מאיר יערי. הצמרת תמ-שין לחתוך החלטות, ואנשי מפ"ם לשיעור יהיו בה במיעוט קטן עוד יותר מאשר הם עכשיו.

לעומת זאת, אם יוחלט על איחוד עם מפ"ם — כפי שתובעים אנשי-מפ"ם — עשויים סיכוייהם להשתפר. אנשי-מפ"ם מא-מינים, כי בבחירות פנימיות במפלגה עשו-י יים הרבה מצעירי מפ"ם ללכת דווקא עימם. אבל במערך אין בחירות פנימיות. מערך פירושו: הצטרפות מפ"ם למע"י כגוש אוטו-נומי, שמנהיגיו מחליטים בשמו. ומנהיגים אלה הם לצד אנשי ההנהגה הוותיקה במע"י במערכה נגד המערך נותר לאנשי מפ"ם לשיעור רק בן-ברית אחד: אבא חושי. יחד עימו הם מקוים לפוצץ את ההחלטה על ה-מערך — סביב עניין הכללת המועמדים ה-ערביים ברשימה המשותפת.

בפגישות שקיימו לאחרונה בין דיין לבין חושי סוכם ביניהם תיאום הפעולה בין חיפה לרפ"י לא רק לגבי ההצבעה במרכז, אלא גם למה שיקרה לאחריה.

באותה פגישה, שהתקיימה בביתו של פרס, נבחנו דרכי-הפעולה לעתיד — לאור הכישלון הצפוי בהצבעה על המערך. הדיעה הכללית היתה שאנשי-מפ"ם לא יוכלו להש-לים עם המערך עם מפ"ם. המערך יביא ל-פירוד ולפילוג.

הדיועות היו חלוקות רק לגבי המועד ה-מבלי להתחשב עם סכנת מלחמת-העולם השלישית, שתפרוץ במיקרה כזה כימעת בוודאות מוחלטת. מדיניות טכנות ונצורות כמו ישראל, או ירדן, או סוריה.

איי-התערבות אמריקאית. אבל היתה קיימת עוד סכנה, מיידית יותר, ש-עשויה להתעורר כתוצאה מן ההצהרות חסרות-התבונה של אשכול.

ברית-המועצות עשויה לראות במצב בו ישראל יכולה לגשת להפעלת תהליך-ייצור אטומי — מצב המחייב את התערבותה הישירה במרחב.

מתאים לפרשה. שמעון פרס ומרדכי בן-פורת היו הקיצוניים ביותר, תמכו בפרישה מיידית — לאחר ההצבעה במרכז על ה-מערך. אהוד אבריאלי הציע להמתין עד לאחר הבחירות לכנסת. הנחתו: שבר שימה מאוחדת תצליח מפ"ם להכניס יותר ח"כים לכנסת ולגבש סביבה כוח גדול יותר.

מול הצעות אלו ניצבה ההצעה להמתין עוד מספר חודשים ורק אז, אם צריך,

אשכול ודיין

"זה לא קרה"

להחליט לפרוש ולהקים רשימה עצמאית לבחירות.

בשלב זה טרם התקבלה החלטה כלשהי. אבל חבריו של דיין שללו אפשרות של התפטרותו מן הממשלה, בשלב זה. יחד עם זאת הסכימו לדיעה, אותה כבר השמיע דיין פעמים אחדות בעבר: "אם יתקבל המערך עם מפ"ם — נצטרך להסיק את מלוא ה-מסקנות".

למעשה ייוותרו לאנשי מפ"ם, במיקרה כי זה, שתי אפשרויות: להיכנע ולהיטמע ב-תוך מע"י — או לפרוש וללחום על קיום עצמאי. תוך שבועות מיספר יהיה עליהם להכריע לכאן או לכאן. התפטרות אפש-רית של דיין לא תהיה אז עוד עניין פרטי בינו לבין ראש-הממשלה — אלא צעד פוליטי מומכי.

אם ייעשה הדבר שעה שישראל — או מדינה ערבית — מתנגדות להסכם לאי-הפצת נשק גרעיני, אין ספק שארצות-הברית תהסס בטרם תתמודד עם רוסיה במרחב, התמודדות צבאית גלויה ואקטי-בית.

הוצרה היא שמדינות-ערב, בדומה לברית-המועצות ובניגוד לישראל שטרם חתמה, לו זו בלבד שחתומות על האמנה — אלא אף מוסמכות על-ידיה לכפות פירוק גרעיני — כחלק מן המדיניות המפעילות את ההסכם הבינלאומי הזה ומפקחות עליו, הלכה למעשה.